nisatie bleef, niet omdat zij principieel voor deze organisatie partij kozen, maar omdat zij meenden onder deze organisatie den strijd tegen de organisatie te moeten voortzetten. Even begrijpelijk nu als het is, dat de Afgescheidenen na hun secessie de Hervormde Kerk voor een *valsche Kerk* verklaarden, hoewel dit oordeel toch zeker, blijkens de nieuwe actie tot Kerkreformatie, die uit den boezem der Hervormde Kerk is opgekomen, en die tot de nieuwe reformatie in 1886 leidde, niet juist was, evenzeer valt het te verklaren, dat bij den strijd die in 1886 tegen de Synodale organisatie gestreden werd, men de Hervormde Kerk voor een schijnkerk verklaarde, hoewel ook dit oordeel achteraf niet juist is gebleken. Ware het gelukt, hetzij in 1834 hetzij in 1886, alle geloovige belijders van Christus' naam onder het juk der Synodale organisatie te verlossen, dan zou dit nu geheel ontledigde Kerkgenootschap, al had het dan alle kerkgebouwen en goederen behouden, metterdaad een *schijnkerk* geworden zijn. Maar aldus is de weg des Heeren met zijn Kerk in Nederland niet geweest. Wie mogen dit betreuren, omdat naar ons menschelijk inzicht de ontwikkeling van de Gereformeerde Kerk in ons vaderland zooveel roemrijker en heerlijker had kunnen wezen, wanneer alle gereformeerden in één Kerk vergaderd waren geweest, maar het heeft aldus niet mogen zijn. En al mogen we klagen over de ontrouw der broederen, die op het beslissende oogenblik ons in den steek lieten en daardoor feitelijk de macht der Synodale organisatie geschraagd en versterkt hebben, met het feit zelf, dat een belangrijk deel der Gereformeerde gezindheid nog altoos in de Hervormde Kerk leeft, hebben we rekening te houden. Met een abstracte kerkrechtelijke theorie komt men hier niet verder; de realiteit van het leven stoort zich aan deze theorieën niet. Al is het volkomen juist, dat bij de reformatie in 1886 de geloovigen zich niet individueel van de Hervormde Kerk hebben afgescheiden, maar dat op tal van plaatsen de wettige en bevoegde Kerkeraden het Synodale juk voor heel de gemeente verbroken hebben, en elders dit door de geloovigen krachtens het ambt der geloovigen is geschied, zoodat metterdaad het doel was om op elke plaats de Kerk *als geheel* uit het diensthuis der Synode uit te leiden, — wat baatte dit, waar een volkomen uitleiding der gemeente hoogstens op twee of drie plaatsen is gelukt, maar schier overal elders een groot deel van het Gereformeerde volk met deze reformatorische actie niet medeging. Daardoor is in de Gereformeerde Kerk, zooals deze toen nog als geheel voortbestond, een scheuring gekomen. Kerk kwam tegenover Kerk te staan. Noem nu desnoods de tegenkerk, die toen tegenover de wettige Gereformeerde Kerk geformeerd werd, een *schismatieke* Kerk, maar een schijnkerk of valsche Kerk is ze daardoor niet. Of een Kerk een schijn- of valsche Kerk is, wordt toch niet bepaald door het feit, of zij op een bepaalde plaats naast en tegenover een zuivere openbaring van Christus' lichaam is opgericht, maar door geheel andere kenmerken, waaraan ze zelfstandig moet worden getoetst. Te zeggen, dat overal, waar de Kerk tot reformatie is gekomen, de plaatselijke afdeeling van het Hervormde genootschap een schijnkerk geworden is, gaat reeds daarom niet aan.

Hierbij komt in de tweede plaats, dat de zaak geheel anders staat voor degenen, die in 1886 tegen de Kerkreformatie partij hebben gekozen, en voor het geslacht, dat daarna is opgegroeid. Hoe zondig de daad ook moge geweest zijn van hen, die toen aan het gezag van den wettigen kerkeraad, die uit gehoorzaamheid aan Christus het Synodale juk afwierp, zich hebben onttrokken en tegenover dezen wettigen kerkeraad een tegen-kerkeraad hebben opgericht, waardoor niet alleen de Kerk gescheurd is, maar ook de Synodale organisatie is gesteund, het geslacht, dat daarna is gekomen en nu allengs de plaats dezer ouderen inneemt, heeft aan die zonde geen part noch deel gehad. Ze waren destijds nog kinderen die niet zelfstandig beslissen konden, maar met hunne ouders meegingen, of zelfs eerst na dien tijd werden geboren. Hen voor deze daad hunner ouders aansprakelijk te stellen, zou ongeoorloofd wezen, want de zoon zal niet dragen de ongerechtigheid zijner ouders. Van een persoonlijke daad, waardoor zij tegen de reformatie der Kerk en voor de Synodale organisatie zich verklaard hebben, kan bij hen dus geen sprake wezen. Die beslissende daad is bij hen zelfs nooit voorgekomen. Zij zijn in de Hervormde Kerk opgegroeid; hebben daar belijdenis des geloofs afgelegd; hebben daar geestelijken zegen onder de bediening van Woord en Sacrament genoten. Dat hun hart aan deze Kerk hangt, ook al zien ze de gebreken dezer Kerk wel in, is daarom te begrijpen. Hun zijn in en trouw blijven aan de Hervormde Kerk draagt daarom een geheel ander karakter dan bij degenen, die voor de keuze zijn gesteld om met de reformatie mee te gaan, en toen ontrouw zijn geworden aan hun wettige ambtsdragers en voor de Synodale machthebbers het hoofd hebben gebogen. Hun zonde is veel meer een zonde uit onwetendheid, dan een zondigen, zooals de Schrift het noemt, met opgeheven hand. Natuurlijk ontslaat dit ons niet van den plicht, om deze broeders telkens weer te wijzen op den zondigen toestand, waarin hun Kerk verkeert, en waaraan zij mede schuld dragen. Maar het oordeel over deze broeders zal toch een geheel ander wezen dan over degenen, die met bewustheid en met uitgesproken wilsdaad zich tegen de reformatie der Kerk hebben verzet.

Intusschen raakt dit alles nog het eigenlijke geding niet, waarom het hier gaat. Zal dit geding zuiver worden opgelost, dan dient in de eerste plaats onderzocht te worden, wat we onder een schijnkerk hebben te verstaan, om daarna te onderzoeken, of deze qualificatie metterdaad op de Hervormde Kerk kan worden toegepast.

Dr. H. H. K.

Leestafel.

J. C. RULLMANN, DR. F. L. RUTGERS IN ZIJN LEVEN EN WERKEN GESCHETST. Drukkerij Libertas. 1918. Rotterdam.

VI.

Na in de eerste § van zijn hoofdstuk te hebben geschetst den HOOGLEERAAR RUTGERS als SCHOOLSTICHTER, schetste hij hem in de tweede als LEERMEESTER.

Als Leermeester, toen de Universiteit, in het eerste jaar van haar bestaan, nog maar 5, doch in het tweede reeds 25 studenten telde. Een quantitatieve vermeerdering waarover PROF. RUTGERS, blijkens zijn rectorale rede van 1881, zich verblijdde, maar ook zijn wensch uitsprak dat zij steeds met een qualitatieve macht gepaard mocht gaan, iets wat dan met een breed citaat uit die rede, op p. 93 wordt gedocumenteerd.

Niet maar schetsen, doch schilderen wordt het op de volgende bladzijden, waar de oud-leerling het over zijn leermeester op de katheder bij het thee-uur en in de studeerkamer heeft. Aan het slot van de § vindt men, in extenso afgedrukt, de twee adviezen van Prof. RUTGERS aan het STUDENTENCORPS der V. U. over de kwestie »generaal-speciaal", welke ten jare 1895 bij hare studentenwereld in geschil lag.

* *

De §§ 3, 4 en 5 gaan ieder afzonderlijk over den Hoogleeraar RUTGERS als Oud-Testamenticus, Kerkhistoricus en Canonicus.

Naar het oordeel van den oud-leerling »blonk zijn leermeester, als Oud-Testamenticus niet zoo uit als in Kerkhistorie en Kerkrecht". (p. 110). Van RUTGERS lessen in ALGEMEENE KERKGESCHIEDENIS zegt hij echter: »Met name CALVIJN was de Reformateur, met wien hij zich één voelde in het diepste levensbeginsel. Heel CALVIJN's denkwereld nam hij in zich op. En op zijn colleges teekende zijn meesterhand ons het beeld van dezen Hervormer ten voeten uit".

„Hij gaf ons daar een volledige biographie van CALVIJN, ingedeeld in 7 perioden," (p. 116), die dan ook worden genoemd.

In verband met Prof. RUTGERS' Calvijn-studie volgen nu enkele bladzijden over diens rectorale oratie uit 1898: CALVIJNS INVLOED OP DE REFORMATIE IN DE NEDERLANDEN, VOOR ZOOVEEL DIE DOOR HEMZELVEN IS UITGEOEFEND. Daarmee heeft de Schrijver zich dan den weg gebaand tot de kenschetsing van de lessen in VADERLANDSCHE KERKGESCHIEDENIS.

Wij vernemen, dat de tijd vóór de Reformatie niet ganschelijk werd overgeslagen, (p. 123), maar ook, dat „met name de geschiedenis van de Gereformeerde kerken hier te lande, »omdat die het Calvinistisch beginsel het zuiverst beleden hadden, de liefde van zijn hart had." En dan geeft RULLMANN de 4 tijdperken op waarin die geschiedenis door zijn Professor verdeeld en behandeld werd. Na nog over RUTGERS uitgave der Acten van de Nederlandsche Synoden der zestiende eeuw te hebben gesproken, eindigt Ds. RULLMANN de § met deze woorden: „Zijn grootste verdienste als kerkhistoricus dunkt ons, dat hij den eersten stoot gegeven heeft tot een bestudeering van den bloeitijd onzer Gereformeerde kerken uit de eerste bronnen, en daardoor aan het werktuigelijk napraten van partijdige geschiedschrijvers een einde heeft gemaakt."

* *

Toegekomen aan het doceeren van Prof. RUTGERS in het Kerkrecht, begint de § die van den CANONICUS handelt, met: „Op het gebied der wetenschap heeft Prof. Rutgers bovenal geschitterd als grootmeester in het Gereformeerd Kerkrecht. Dit was zijn *fort*."

Hoe voor zijn leermeester vast stond: „Alle Kerkrecht moet uit God zijn oorsprong nemen" en „hoofdbron van de kennis ook van het Kerkrecht is daarom de Heilige Schrift", wordt hier voorop gesteld. En daarna vertelt onze biograaf, dat Prof. RUTGERS tot de „afgeleide bronnen" ook en vooral VOETIUS' POLITICA ECCLESIASTICA rekende.

Dan handelt hij over de wijze waarop dit vak bestudeerd werd.

„Ook in zijn redevoeringen bij de overdracht van het Rectoraat sprak Prof. Rutgers liefst over Kerkrecht. Vier van zijn vijf rectorale oraties zijn dan ook aan dit studievak gewijd," en deze opmerking geeft hem aanleiding om, met breede citaten den inhoud dier vier oraties weer te doen herinneren (p. 127—148).

Dan, niet alleen als akademisch docent, maar ook als „vraagbaak tot wien men zich wendde om advies in kerkelijke moeilijkheden" (p. 148—151) en als schrijver in DE HERAUT over kerkrechtelijke onderwerpen (p. 151—152); als adviseerend lid op onze Generale Synoden en raadsman bij de Zending, ook wat het *missionaire* recht betreft, (p. 152—154) gedenkt hij in deze § den Canonicus.

* *

Zijn deze drie genoemde §§ van het hoofdstuk over Dr. RUTGERS als HOOGLEERAAR inzonderheid van belang voor de vroegere en tegenwoordige Theologanten der VRIJE UNIVERSITEIT, de nu volgende § is zoo voor hen, als voor al onze Kerk- en Geloofsgenooten van belang. In die § toch, de 6e van het hoofdstuk, wordt de hoogleeraar als REFORMATEUR geschetst. Onze RULLMANN, die met zijn trilogie: REVEIL EN AFSCHEIDING, DE STRIJD VOOR KERKHERSTEL EN DE DOLEANTIE (Amsterdam, W. Kirchner 1916) zich, naar aller toestemming, het ridderschap der XIXe eeuwsche vaderlandsche kerkhistoriën-beschrijving heeft verworven, brengt op de 56 bl. dezer § de groote beteekenis naar voren, die PROF. RUTGERS voor de »nieuwe reformatie" door doleantie gehad heeft. Op de nadere bijzonderheden daarvan ga ik hier, óok om het debiet van het boek, dat ik den heer RULLMANN en zijn Uitgever van harte toewensch, niet nader in.

Men moet het zelf in z'n geheel lezen.

* *

De 7e § gaat over den Hoogleeraar als SPREKER de 8e als SCHRIJVER.

In de eerste zegt hij teekenend: »Geen redenaar in den gangbaren zin van het woord, was hij evenmin volksredenaar als kanselredenaar", maar na dit negatieve komt dan het positieve: »Gladheid van tong en losheid van stijl, vaak nog gepaard met fijnen humor, maakte hem tot een boeiend en pakkend spreker". Van den hoogleeraar als SCHRIJVER heet het, niet minder waar: »Zoo gemakkelijk en vlot hij schreef in *brieven correspondentie*, zoo moeielijk en stram penvoerder was hij, als het op *publicaties naar buiten* aankwam", en dit wordt dan, zeker niet onjuist, verklaard uit RUTGERS »groote correctheid en preciesheid". Met tal van citaten uit redevoeringen en nagelaten epistolairen arbeid van den hoogleeraar, wordt weer een en ander gedocumenteerd, terwijl RULLMANN op het einde van dit hoofdstuk zijn eigen correctheid en preciesheid als bibliograaf weer doet uitkomen.

* *

Het Ve en laatste hoofdstuk loopt over den OUD-HOOGLEERAAR, en wel over diens emeritaat, levensavond, sterfbed en uitvaart, terwijl in een slotwoord zijn nagedachtenis wordt saamgevat. De waarde van dit laatste hoofdstuk is niet weinig verhoogd doordat ook de grafrede, uitgesproken door den heer A. W. F. IDENBURG, den 22en Maart 1917, er in is opgenomen.

* *

Ook met dit zijn jongste, mooi gestileerd, aangenaam te lezen en in velerlei opzicht leerzaam boek over zijn geliefden leermeester heeft Ds. RULLMANN zich bij vernieuwing aanspraak verworven op erkentelijkheidbetuiging van ons Gereformeerden. Het aandenken aan den man, wiens leven en werken voor onze Kerken en onze Universiteit tot zoo rijken zegen is geweest, zal er, ook doordat de Schrijver op zoo tal van bladzijden, nadat RUTGERS gestorven is, hem zelf laat spreken, door verlevendigd worden.

Het is waar, dat de machtige inwerking van KUYPER's geest, die van stagneerend conservatisme op kerkelijk gebied zoo vrij is, aan RUTGERS, toen hij reeds 40 jaar was, den stoot tot kerk-reformatie heeft gegeven. En waar is het ook, dat, gezien het wetenschappelijk gebied, als vaststaand feit, met een variant op een woord uit de Grieksche oudheid, moet blijven gelden: »indien er geen KUYPER ware geweest, er zou geen VRIJE UNIVERSITEIT zijn". Dat nu de auteur het een en het ander, althans voor zijn niet al te scherp toekijkenden lezer, minder duidelijk doet uitkomen, is echter bij hem, zoo niet als historicus, dan toch als, in tot affect opsteigerend piëteitsgevoel, bij den over een *cher maitre* schrijvend discipel, te overzien. En dat te meer, wijl ook dit zijn boek overigens alle qualiteit bezit om te doen voorkómen, dat »de groote strijd onzer Kerk in den aanvang der 17e eeuw voor een later levend geslacht geheel te vergeefs zou gestreden zijn", gelijk onze RUTGERS schreef in een HERAUT-artikel van 1878, overgenomen op p. 64, en waaraan dan voorafgaat wat ieder Gereformeerde als uit het hart moet zijn gegrepen, dat zulks een te-vergeefs-zou-gestreden-zijn »waarlijk treurig en onverantwoordelijk zou zijn".

Naar ik het bezie, dunkt mij, inzonderheid voor de jongere generatie onder de hedendaagsche Gereformeerden, de lezing van dit boek, ter voorkoming van psychische infectie bij de thans heerschende epidemie, veroorzaakt door anti-calvinistische geestelijke stroomingen, zeker ten hoogste gewenscht.

G.

Officieele Berichten.

Gereformeerd Traktaatgenootschap „Filippus".

De derde en vierde zending traktaten over het jaar 1918 wordt den leden gratis en franco toegezonden.

Men zie achterstaande advertentie.

Namens het Bestuur van »Filippus«,
J. TER BORG, Secr.

Wolvega, 2 Dec. 1918.

Deputaten voor Correspondentie met de Hooge Overheid maken bekend aan de Gereformeerde Kerken in Nederland, dat bij hen is ingekomen:

Een schrijven van den Minister van Justitie d.d. 2 December 1918, dat de kerkeraad der Gereformeerde kerk te Harkema-Opeinde, provincie Friesland, bij adres aan de Koningin heeft te kennen gegeven, dat de Gereformeerde kerk te Drogeham B voortaan den naam zal voeren van „de Gereformeerde kerk van Harkema-Opeinde."

Namens Deputaten voornoemd,
H. BOUWMAN, *secretaris*.

Buitenland.

Duitschland. Prediking van boete.

De geweldige gebeurtenissen der laatste maanden hebben op het Godsdienstig leven in Duitschland invloed uitgeoefend. Hier en daar ontwaakt de prediking van boete, maar niet overal. Waar zij ontwaakt is, daar is het met diepen ernst.

In het bijblad van het *Badensch-Hessische Korrespondenzblatt* wordt gezegd: »Wij staan thans voor een donker, verward raadsel. Een rechtvaardige oorlog — maar zonder overwinning? Door God begenadigde leidslieden, door God geschonken middelen — en toch nederlaag? De profeten leeren ons aardsche gebeurtenissen als Goddelijke leiding erkennen. Wij worden door den heiligen God gericht. En zijn gerichten zijn rechtvaardig. Het is niet aangenaam dit te erkennen, maar het is overeenkomstig de waarheid. Wat wij beleven door mislukking, verraad, honende behandeling door de vijanden, inwendige ontstemming, bedenkelijke krankheid, is een gericht van den heiligen en rechtvaardigen God."

Niet minder ernstig is de toon dien *Licht und Leben*, het veelgelezen Gemeinschaftsblad, aanslaat. »Wannneer zullen de Duitschers er eenmaal toe komen daarover leed te dragen, dat Duitschland gedurende tientallen jaren geheimen kindermoord bedreven heeft? Dat het Duitschland was, van hetwelk de meeste ontuchtige en tuchtelooze geschriften de wereld ingingen? Dat het Duitschland was, waarin het alcoholkapitaal de meest verwoestende rol speelde? Dat het Duitschland is, dat sedert 1870 aan Frankrijk meer dan 80 millioen mark betaald heeft, om Fransche tuchteloosheid aan te koopen voor Duitsche schouwburgen? Wie in Engeland huichelt, moet vroomheid voorwenden. Want daar is Godsvrucht troef. Wie in Duitschland wil huichelen, moet Goddeloosheid huichelen, want in Duitschland is Goddeloosheid troef. In Engeland liggen in elken spoorwegboekhandel bijbels en Godsdienstige geschriften, men vindt ze vooraan en boven op. In Duitschland zou zich elk verstandig spoorwegboekhandelaar schamen, om Godsdienstige dingen als Bijbels, Christelijke boeken en tijdschriften te verkoopen. De Duitsche wijsbegeerte heeft aan de Godloochening der wereld de scherpste wapenen geleverd. Het boek dat in de heidensche wereld het meest bekend is, heet HÄCKEL's »Welträtsel". Dit boek is onze, der Duitschers schuld". In Godsdienstige kringen van Engeland wordt Duitschland verweten, dat de Duitsche Theologie het meest heeft gewerkt om het gezag van Gods Woord te ondermijnen.

In het Beijersche *Korrespondenzblatt* der Ev. Luth. predikanten, wordt de vraag gesteld: „Waarom kunnen wij niet overwinnen?" Het antwoord luidt: »Omdat te weinig gebeden wordt. Wijl wij geen heilige handen zonder toorn of twisting opheffen. (1 Tim. 2 : 8). Onze handen zijn bevlekt met twee zonden van het Heidendom. Het zijn:

1. De Heidensche begeerigheid, de gierigheid, de woekerzucht, het zich bovenmatig bevoordeelen, het verder grijpen dan recht is, ons schermen met woorden als »Engelanderei«, »Amerikanismus«, ons uitbuiten van den oorlogstoestand, als ware dit ons recht. De Heere is een wreker van dit alles.

2. De Heidensche ontucht. Verbazend snel heeft ons volk de geboortebeperking, den heimelijken kindermoord, van de Franschen geleerd. Tachtig percent van de oorlogshuwelijken moeten te niet gedaan worden wegens echtbreuk. Volgens het oordeel van den predikant Philipps worden de zedelijke toestanden in ons leger steeds ellendiger. 400,000 lijders aan schandelijke ziekten! Bij hoevele schijnbaar genezenen zal later verlamming intreden! De Simplicissimus beschaving dringt steeds verder door, van boven naar beneden, zoodat het dichterwoord: »en de wereld zal door het Duitsche wezen nog eenmaal genezen worden« tot louter bespotting wordt. Hoe lijdt onder haar onze kunst, ons theaterwezen, onze litteratuur, zoodat kenners beweren, dat wij nog slechts een Joodsche litteratuur in de Duitsche taal hebben! De stelling, dat buitenechtelijke geslachtsgemeenschap het recht, zoo niet de plicht is van jonge mannen, vindt steeds meer instemming. De ontucht ligt als een ban op ons volk en leger.... Zoowaar als een deel des volks zich bezondigd heeft door Hindenburgvergoding, zoo zwaar bezondigt zich een ander deel aan verachting en belastering van Hindenburg, den van God geschonken redder uit den nood die van uit Rusland dreigde. Wij zijn het niet waard dat hij ons tot een vrede door overwinning in het Westen leidt, gelijk hij ons de overwinning in het Oosten bevochten heeft".

Zoo gaat het voort. Mochten deze stemmen tot het hart van het Duitsche volk doordringen!

N.-Amerika. De zaak Ds. v. d. Werp.

Gelijk bekend is, heeft Ds. J. v. d. Werp een tweetal jaren geleden zijn ambt als predikant in de Chr. Geref. Kerk neergelegd, omdat hij het dankgebed bij het Formulier van den Doop niet wilde gebruiken. Nu kwam bij de jongste Synode van genoemde kerk een schrijven van Ds. v. d. Werp in, waarin hij verklaarde uit gehoorzaamheid aan de Synode van 1916 naar Pella te zijn vertrokken, doch dat de classis hiermede niet voldaan was. Hij richtte zich tot de Synode met de vraag: wat nu?

De rapporteerende commissie over deze zaak stelde voor, dat de Synode hare goedkeuring zou hechten aan hetgeen de classis Pella in deze gedaan heeft, door Ds. v. d. Werp de volgende vragen voor te leggen:

1o. Erkent gij, dat gij hebt gedwaald door het dankgebed in het doopsformulier na te laten? En kunt gij u nu bij de uitspraak der Synode van 1908, waarin de beschouwing onzer kerken omtrent het zaad des verbonds ligt uitgedrukt, neerleggen?

2o. Erkent gij tevens, dat gij gedwaald hebt door het ambt in onze kerken neer te leggen?

3o. Belooft gij, zoo de Classis u in uw ambt herstelt, de formulieren onveranderd en onverkort te zullen gebruiken?

Overeenkomstig het voorstel der Commissie werd door de Synode besloten. Terecht heeft de Synode uitgesproken, dat van predikanten geëischt moet worden dat zij de formulieren voor Doop, Avondmaal, enz. onveranderd en onverkort gebruiken. Het zijn immers geen formulieren van een predikant, maar van de Kerk.

Welk antwoord Ds. v. d. Werp op deze vragen gegeven heeft, werd ons nog niet bekend.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

VIJAND EN VRIEND.

VI.

EEN FOPPERIJ.

Juist wilde de man zijn deur sluiten, toen hij bespeurde dat er vóór hem een papiertje lag, dat blijkbaar onder de deur was geschoven.

Hij raapte het op, en las haastig de enkele regels die er op stonden. Zij luidden:

Geachte baas Peter!

Ik schrijf dit in haast. Uw broer is veel verergerd en zou u graag nog eens zien. Kom spoedig. Het is al bijna donker.

Uw zeer goede vriend
Bakker.

»Bakker, Bakker«, herhaalde onze smid. »Wie is dat?

In afwachting dat op die vraag een antwoord kwam, moet ik den lezer even vertellen, dat onze smid een broeder had die Huibert heette. Deze, een landman, woonde een uur of drie wandelens ver. Een tijd geleden was hij ongesteld geworden en wel zeer ernstig. Zoo dikwijls hij kon had baas Peter zijn broer opgezocht, dien hij zeer liefhad. De zieke beterde langzamerhand, en toen de smid hem een week geleden verliet, was het in de blijde hoop dat de beterschap weldra volkomen zou zijn.

Des te meer schrikte Peter er van, toen hij zoo onverwacht de tijding kreeg, dat zijn broeder veel verergerd was. Wat kon er gebeurd zijn? Hij begreep het niet, maar vreesde het ernstigste. In alle haast liet hij zijn vrouw het briefje lezen, en zij waren het er dadelijk over eens, dat de man, al was het Zondag, toch zoo spoedig mogelijk Huibert zou bezoeken.

Dat was echter gemakkelijker gezegd dan gedaan. Het liep al tegen donker; de afstand was niet klein. Hij zou een wagentje moeten hebben en dat was op Zondag niet zoo gemakkelijk te krijgen. Want al bestond het dorp volstrekt niet uit louter vrome menschen, toch namen bijna allen gaarne den schijn er van aan. Op Zondag was bijna geen winkel open, behalve natuurlijk de kroegen. De kerk was altijd vol en bijna nergens kon men ook voor veel geld iets te koop krijgen of ten gebruik. Zoo kostte het ook den smid veel moeite ergens een paard en wagentje te krijgen. Eindelijk slaagde hij kosteloos bij een vriend, mits hij zelf het paard bestuurde en alles weer goed aflevérde.

Aangenaam was het ritje niet. Het donker begon reeds te vallen en daarbij was het besturen van een paard voor onzen smid geen dagelijksch werk, gelijk het ijzer smeden. Gelukkig kende hij den weg vrij goed, maar toch was hij in een kwartier al tweemaal tegen een boom aangereden. En hij dankte den Heere uit de grond zijns harten, toen hij eindelijk zonder onheilen de boerderij van Huibert had bereikt en voor de woning stilhield, vol bange verwachting hoe hij zijn broeder vinden zou.

Doch weer wachtte hem een verrassing, maar geheel anders dan de vorige. Want nauwelijks was hij het erf opgekomen of de eerste die hem tegemoet kwam was — zijn broeder zelf!

»Wel, wel", riep deze, verbaasd en vergenoegd tegelijk »welke gunstige wind bracht je zoo onverwacht hierheen?"

»Gunstige wind!" riep baas Peter uit, niet minder verbaasd dan Huibert, »ik denk, een heel ongunstige."

»Ik begrijp je niet."

»Ik jou evenmin." Ik dacht je zwaar ziek te vinden, en nu loop je gezond en wel, zoover ik zien kan, in den tuin. Ben je pas weer erger geweest?"

»Gode zij dank, neen" zei Huibert.

»Dat is een vreemde geschiedenis. Ik krijg een briefje.... of liever, lees zelf."

Hij reikte zijn broer het beschreven papiertje over, dat hij bij zich had gestoken. Huibert las het en zei:

»Ja dat is vreemd. Ik ken hier niemand die Bakker heet. Maar in elk geval is dat briefje fopperij. Ik ben juist wat beter.«

Zij gingen nu naar binnen, waar oom Willem — zoo heette de smid — hartelijk werd ontvangen en het pas gebeurde nog eens werd besproken.

Allen waren het daarover eens, dat een laffe, onwaardige en hoogst ongepaste »grap" was uitgehaald. De kalmte van den Rustdag was gestoord, den smid geheel onnoodig allerlei moeite en last bezorgd en hem schrik en angst op het lijf gejaagd.

Wie kon dat gedaan hebben, en wat bewoog hem er toe? op die vragen wist niemand zoo dadelijk het antwoord.

»In elk geval", sprak oom Willem, »ben ik nog blij, dat ik u zooveel beter vind dan ik verwachten kon. Maar het wordt hoog tijd dat ik vertrek. 't Is al donker."

Nog eens werd, nu bij lamplicht, het briefje bekeken. Maar dat gaf geen opheldering. Wie Bakker was kon niemand gissen. Men gaf eindelijk het raadsel voorloopig maar op. Daar Willem in de duisternis de terugtit alleen niet wagen dorst — hij had geleend spul — ging Hubert mee, die gewoon was paarden te mennen. 't Was reeds voorbij middernacht, toen zij voor de smederij stil hielden. Aan de wachtende huisvrouw werd nog even in 't kort verslag gedaan van wat er was voorgevallen. Ook zij begreep niets van de aanleiding tot het schrijven van het briefje en zei ten slotte:

„Het komt me voor dat die Bakker wel eens minder ver kon zitten dan het schijnt. Wie weet of hij hier niet op het dorp woont."

Of dat waar was zou eerlang blijken.

Dat baas Peter zich den volgenden morgen veraliep — iets zeer ongewoons dat de knechts verbaasde — was hem misschien te vergeven. Een echter verwonderde er zich niet over, en dat was Kees, die zich wel wachtte, dat te zeggen, en zich van de onnoozelen hield.

Ettelijke dagen gingen voorbij, maar de baas kon het gebeurde van dien Zondag maar niet vergeten. Voor het eerst werd hem duidelijk, dat hij een bepaalden vijand, misschien wel meer op het dorp moest hebben. Maar wie en waar? Hij dacht er over na doch kon niet vinden wat hij zocht. Want wel wist hij dat niet allen zijn vrienden waren, maar toch nooit had hij aanleiding gegeven hem zulk een poets te spelen. Eindelijk gaf hij het op, doch de onaangename indruk bleef.

BRIEFWISSELING.

B. B. Oudtijds schreef men met pen en inkt, gelijk onder anderen uit den Bijbel blijkt. Ook gebruikte men wel metalen schrijfstiften, waarmee men schrijven kon op tafeltjes die met was waren bestreken. Op zulk een schrijftafeltje wordt gedoeld in de geschiedenis van den priester Zacharias. De stift was aan de eene zijde puntig, aan de andere plat. Met dien platten kant kon men het geschrevene weer uitwrijven. De stift omkeeren, wou zeggen hetzelfde doen als wanneer wij het geschrevene doorhalen. Misschien kom ik hier later nog op terug.

HOOGENBIRK.

Ingezonden Stukken.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie).

Geachte Redactie!

Met belangstelling las ik Uw artikel over „Symboliek" in Uw blad van 10 November l.l. vooral omdat Ge in dit artikel zoo juist schetste verschillende symbolische teekeningen, door mij in de teekening van den band voor het boek „In Jezus ontslapen" te zamen gebracht. Zij het mij vergund hier nog enkele opmerkingen aan toe te voegen. De letter „O", waarvan U schrijft, behoort niet tot de versiering die ik op het voetstuk plaatste, doch werd op de teekening geplaatst om meerdere symmetrie te krijgen met het duifje ter rechterzijde en stelt voor „de cirkel der eeuwigheid". Onderaan de teekening komt ook nog voor een ander symbool, „het blociende hart". Al deze symbolen zijn afkomstig van de steenen platen die vroeger de opening der nissen afsloten en die nu bewaard worden in het Museum van het Vaticaan. Wellicht mag ik hen, die van de Catacomben en hare geschiedenis meer willen weten, verwijzen naar een negental artikelen, door mij geschreven in het tijdschrift „De Spiegel" jaargang 1909 genaamd „De Stad der dooden"; geschreven na mijn bezoek aan de Catacomben te Rome.

In dank voor de opname:

Met hoogachting
JAC. Ph. WORMSER.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Serooskerke (W.), J. H. Donner, em. pred., te Breda. — Oudewater, W. van 't Sant, te Voorthuizen. — Noord-Scharwoude c.a., Onderdendam en Schettens c.a., J. Wijmenga, cand. te Garijp.

AANGENOMEN: Oud-Loosdrecht, J. E. Westerhuis, te Asperen.

BEDANKT: Zevenhuizen (Gron.), C. W. de Vries, te Kielwindeweer. — Naarden, H. Meulink, te Wolvega. — Rijswijk (Z.-H.), N. Buffinga, te Oosthem c.a.

Nederlandsch Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Renesse c.a., W. D. M. Baar, te Zwartewaal. — Middelharnis (tocz.), B. van der Wal, te Delft. — Lettelbert (Gr.), J. G. H. Vermaat, te Hiaure c.a. (Fr.). — Giessendam c.a., A. Prins, te Kamperveen. — Leerbroek, H. A. de Geus, te Veenendaal. — Wijngaarden, J. H. F. Rappard, cand. te Lage Vuursche. — Oud-Loosdrecht, J. E. v. d. Valk, te Kralingen.

AANGENOMEN: Norg, G. H. J. Bonke, te Niezijl. — Obdam (N.-H.) (tocz.), C. B. Kruisinga, te Akersloot (N.-H.).

BEDANKT: Waddinxveen, R. Bartlema, te Beesd.